

Türkiye’de Zorunlu Eğitim Sistemine Yönelik Saha Araştırması

GİRİŞ

Eğitim-Bir-Sen olarak Türkiye genelinde gerçekleştirdiğimiz zorunlu eğitim araştırması, ülkemizin eğitim sistemine dair güncel ve sahadan gelen en kapsamlı veri setlerinden birini ortaya koymaktadır. 81 ilde öğretmenler, okul yöneticileri, lise öğrencileri ve velilerle yürütülen bu araştırmaya toplam 36.118 kişi katılmıştır. Çalışmanın amacı, zorunlu eğitim süresi ve yapısına dair paydaş görüşlerini ortaya koymak ve bu görüşlerden hareketle politika geliştirme süreçlerine veri temelli katkı sağlamaktır. Araştırmamızın örneklem büyüklüğü ve kapsayıcılığı sayesinde bulgular, eğitim sistemimizin mevcut yapısının güçlü ve sorunlu yönlerine dair önemli ipuçları vermektedir. Bu metin, elde edilen verileri analitik bir bakış açısıyla özetlemekte ve anlamlandırmaya çalışmaktadır.

Katılımcı Profili ve Örneklemin Özellikleri

Araştırmaya katılanların profili, paydaş görüşlerinin temsiliyetini anlamak açısından önem taşımaktadır. Katılımcılar arasında **17.762 öğretmen (%49,2)**, **7.034 okul yöneticisi (%19,5)**, **5.415 lise öğrencisi (%15)** ve **5.907 veli (%16,3)** yer almıştır. Bu dağılım, zorunlu eğitim sisteminin uygulayıcıları, doğrudan etkileneni ve velisi olan tüm grupların dengeli biçimde temsil edilmesini sağlamaktadır.

Öğretmenlerin **%59,6'sı kadın**, **%40,4'ü erkek** olup; yöneticilerde erkek oranı belirgin biçimde daha fazladır (**%86,8 erkek**, **%13,2 kadın**). Öğrencilerin **%54'ü kız**, **%46'sı erkek**; velilerin ise **%51,6'sı kadın**, **%48,4'ü erkektir**. Velilerin eğitim düzeyi incelendiğinde **%42,3'ünün üniversite**, **%14,1'inin lisansüstü** mezunu olduğu görülmektedir. Bu oranlar, görüşlerin yalnızca düşük eğitim düzeyinden gelmediğini, toplumun eğitimli kesimlerinin de zorunlu eğitim sistemine dair eleştiri ve önerilere sahip olduğunu göstermektedir.

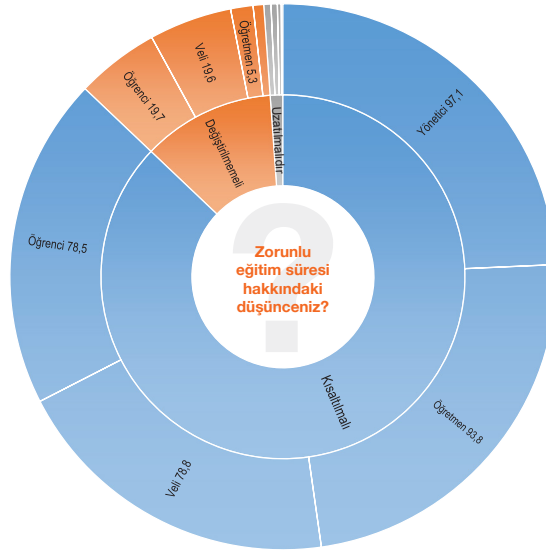
Zorunlu Eğitim Süresine Yönelik Temel Bulgular

1. Mevcut Süreye Yönelik Memnuniyet Durumu

Araştırmanın en dikkat çekici bulgularından biri, zorunlu eğitim süresine dair yaygın bir **memnuniyetsizlik** ve **değişim beklentisi** olduğudur. Katılımcıların büyük çoğunluğu mevcut 12 yıllık zorunlu eğitimin süresini uzun bulmakta ve sistemin yeniden düzenlenmesini istemektedir (Grafik 1):

- Öğretmenlerin %93,8'i, yöneticilerin %97,1'i, öğrencilerin %78,5'i, velilerin %78,8'i zorunlu eğitim süresinin **kısaltılması** gerektiğini ifade etmiştir.
- Sürenin mevcut haliyle **uygun olduğunu** düşünenlerin oranı ise oldukça düşüktür: öğretmenlerde %5,3, yöneticilerde %2,5, öğrencilerde %19,7, velilerde %19,6.
- Sürenin **uzatılması gerektiğini** savunanların oranı tüm gruplarda %2'nin altındadır (ör. öğretmenlerde %0,9, yöneticilerde %0,4, öğrencilerde %1,7).

Grafik 1 Zorunlu eğitim süresi hakkında katılımcı görüşleri (%)

Bu tablo, zorunlu eğitimin süresinin toplumun geniş kesimleri tarafından sorgulandığını ve kısaltma talebinin güçlü bir şekilde dile getirildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum yalnızca uygulayıcılar (öğretmen ve yöneticiler) değil, doğrudan sistemin içinde olan öğrenciler ve veliler açısından da geçerlidir.

2. Toplumun Beklentilerine ve Hayatın Gerçeklerine Uygunluk

Zorunlu eğitim süresinin toplum ve iş hayatının beklentilerine uygun olmadığını düşünenlerin oranı da yüksektir:

- **Öğretmenlerin %75,2'si, yöneticilerin %82,8'i, velilerin %58,9'u** sürenin toplum ve iş hayatının beklentilerini karşılamadığını belirtmiştir.
- Kısmen uygun bulanlar öğretmenlerde **%21,2**, yöneticilerde **%14,8**, velilerde **%27,6** düzeyindedir.
- Sadece velilerin **%13,5'i** sürenin tamamen uygun olduğunu düşünmektedir. Bu bulgular, zorunlu eğitimin süresiyle iş dünyası arasındaki uyumsuzluğa dair geniş bir görüş birliğine işaret etmektedir.

3. İş Hayatına Geçiş ve Ara Eleman Sorunu

Katılımcılar, uzun zorunlu eğitim süresinin iş hayatına geçişi zorlaştırdığı ve ara eleman bulunmasını güçleştirdiği görüşündedir:

- Öğrencilerin iş hayatına geçişini zorlaştırıyor: öğretmenlerde **%83,7**, yöneticilerde **%89**, velilerde **%68,9**.
- Ara eleman bulmayı zorlaştırıyor: öğretmenlerde **%87,8**, yöneticilerde **%93,1**, velilerde **%71,6**.

Bu oranlar, sistemin uzunluğunun istihdam politikaları üzerindeki doğrudan etkisini ve toplumun bu konuda duyduğu kaygıyı yansıtmaktadır.

4. Okul Terki ve Sosyal-Duygusal Etkiler

Zorunlu eğitim süresinin uzunluğunun öğrenciler üzerinde yarattığı olumsuz etkiler de dikkat çekicidir:

- Okul terki riskini artırıyor: yöneticiler %78,9, öğretmenler %70, öğrenciler %67,2, veliler %52,6.
- Sosyal-duygusal gelişimi sınırlandırıyor: öğrenciler %77,2, öğretmenler %61,1, yöneticiler %66,2, veliler %61,8.
- Akademik başarıyı olumsuz etkiliyor: öğrenciler %55,5, öğretmenler %60,8, yöneticiler %63,1, veliler %55,4.

Bu bulgular, zorunlu eğitim süresinin yalnızca nicel değil, nitelik açısından da öğrencilerin gelişimini engelleyici olabileceği görüşünün yaygın olduğunu göstermektedir.

Lise Modellerine Yönelik Beklentiler

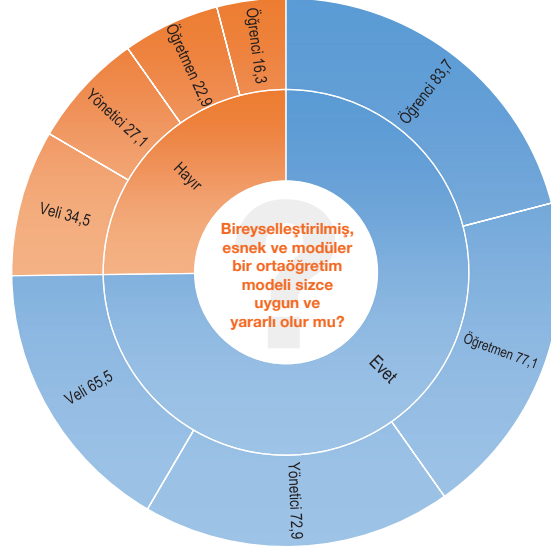
1. Lise Süresi ve Modüler Yapı Hususunda Beklenti

Araştırmada, katılımcıların büyük kısmı **bireyselleştirilmiş, esnek ve modüler bir ortaöğretim yapısına** destek vermiştir:

- Böyle bir modelin uygun olduğunu düşünenler: öğrencilerde %83,7, öğretmenlerde %77,1, yöneticilerde %72,9, velilerde %65,5 (Grafik 2).

Grafik 2

“Bireyselleştirilmiş, esnek ve modüler bir ortaöğretim modeli sizce uygun ve yararlı olur mu?” sorusuna ilişkin katılımcı görüşleri (%)

Araştırmada lise eğitiminin süresi ve yapısına yönelik esnek modeller güçlü destek görmüştür. Katılımcıların tercihleri şöyledir (Grafik 2):

- **2+2 yıl (2 yıl zorunlu + 2 yıl isteğe bağlı) modeli:**

- Öğretmenler : %34,5
- Yöneticiler : %32,5
- Öğrenciler : %38,9
- Veliler : %28,6

- **3+1 yıl (3 yıl zorunlu + 1 yıl isteğe bağlı) modeli:**

- Öğretmenler : %18
- Yöneticiler : %14,7
- Öğrenciler : %15,1
- Veliler : %20

● **3 yıl (tamamı zorunlu) modeli:**

- Öğretmenler : %23
- Yöneticiler : %23,4
- Öğrenciler : %31,4
- Veliler : %27,4

- **4 yıl zorunlu** modeli ise çok düşük oranda desteklenmiştir (öğretmenlerde %2,9, yöneticilerde %1,7, öğrencilerde %9,8, velilerde %8,8).

Grafik 3

“Türkiye koşulları dikkate alındığında, lise eğitimi kaç yıl olmalıdır?” sorusuna ilişkin katılımcı görüşleri (%)

Bu dağılım, klasik 4 yıllık zorunlu lise yapısının geniş kesimlerce sorgulandığını ve özellikle esnek yapılar içeren modellerin daha fazla destek gördüğünü ortaya koymaktadır.

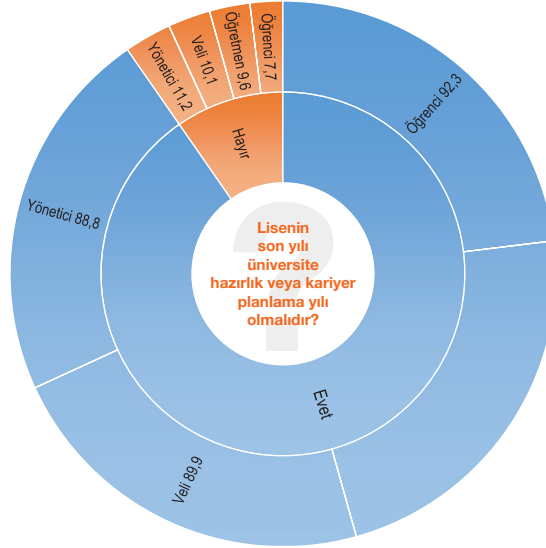
2. Lise Son Sınıfın İşlevi

Katılımcıların büyük bölümü, lisenin son sınıfının yapısının değişmesi gerektiğini belirtmiştir:

- Lise son sınıf öğrencilerinin son yıl okula devam etmesinin gereksiz olduğunu düşünenler: öğretmenler **%83,6**, yöneticiler **%84,7**, öğrenciler **%75,9**, veliler **%47,3**.
- Son yılın üniversite hazırlık/kariyer planlama yılı olması gerektiğini düşünenler: öğretmenler **%90,4**, yöneticiler **%88,8**, öğrenciler **%92,3**, veliler **%89,9** (Grafik 4).

Grafik 4

“Lisenin son yılı üniversite hazırlık veya kariyer planlama yılı olmalıdır” maddesine ilişkin katılımcı görüşleri (%)

Bu sonuç, lisenin son yılının niteliğinin sorgulandığını ve daha işlevsel hale getirilmesi yönünde güçlü bir beklenti bulunduğunu göstermektedir.

Mesleki Yönlendirme

Katılımcılar zorunlu eğitim süresi içinde öğrencilerin **meslek seçimlerine yeterince yönlendirilmediğini** belirtmiştir:

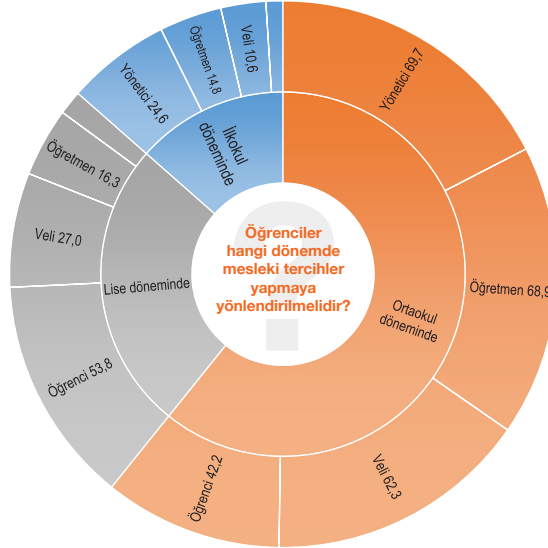
- Yeterli yönlendirme yapılmıyor diyenler: öğretmenlerde **%65,5**, yöneticilerde **%71**, velilerde **%50**, öğrencilerde **%33**.

Katılımcıların büyük çoğunluğu mesleki yönlendirmenin daha erken başlaması gerektiğini ifade etmiştir:

- Ortaokulda başlamalı diyenler: öğretmenler **%68,9**, yöneticiler **%69,7**, öğrenciler **%40 civarı**, veliler **%60 civarı**.
- Lise döneminde başlamalı diyenler: öğrenciler **%53,8**, veliler **%27**, öğretmenler **%16,3**, yöneticiler **%5,7**.

Grafik 5

“Öğrenciler hangi dönemde mesleki tercihler yapmaya yönlendirilmelidir?” sorusuna ilişkin katılımcı görüşleri (%)

Bu tablo, ortaokuldan itibaren sistematik bir yönlendirmenin önemine dair uzlaşığı ortaya koymaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Araştırma bulguları, Türkiye’de zorunlu eğitim süresi ve yapısı konusunda **bütüncül bir değişim beklentisini** ortaya koymuştur. Zorunlu eğitim süresi toplumun beklentileri ve hayatın gerçekleriyle uyumlu hale getirilmelidir. Katılımcılar, özellikle **esnek ve modüler yapıların, isteğe bağlı eğitim yıllarının** ve **mesleki yönlendirmenin ortaokuldan başlamasının** önemine vurgu yapmıştır. Bu bulgular, eğitim politikalarının yeniden tasarlanmasında paydaş görüşlerinin dikkate alınması gerektiğini ve mevcut sistemin sadece süresel değil, içerik ve yapı yönünden de yeniden değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Türkiye’de Zorunlu Eğitim Sistemine Yönelik Saha Araştırması

EĞİTİM-BİR-SEN (EĞİTİMCİLER BİRLİĞİ SENDİKASI) GENEL MERKEZİ

www.ebs.org.tr